

Der òlderhaileng ist noch za riven

Abbiamo appena superato la metà di novembre, ma già si respira l'aria del Natale. I mercatini di Pergine hanno già dato il via alla loro stagione, lo scorso week end. Si prospettano dei fine settimana alternativi tra le casette di prodotti tipici e artigianali, con spettacoli e manifestazioni varie che si organizzeranno nel corso delle serate fino a gennaio.

Òlderhaileng ist noch za riven ont dös billt song as pol bart men griasn der schanmikeal, s schea'nste mu'net van jor. S leiste mu'net ist òlbe s sèll voll va gadönken ont guata zaitn as leing vroya en de hërn va òll oa'n. S ist mu'net as s zoagt s riven van jor ont men hòltet se au za tschbinnen en òlls sèll as men hòt gatü' derbail s jor, abia as men sait gabèckslt ont bos as men hòt gatü' za kemmen finz sèmm. En de luft heift men schoa' u' za hearn s

lonksom kemmen va de Bainechn. Men tschbinnt en Kristpa'm as pol bart men miasn mòchen ont de liachter za leing ausbende ont innbende ver za schea'nern s haus. Men denkt en de vra'nt as lem vèrr ont en de sèlln as, laider, kònnnt men gea' za vinnen sa lai asn vraitoff. Ober bichte ist, as men hòltet s en òlbe a platz en hërn. De oa'zege ding as s traibt aus, ist s bëtter. S ist òlbe asou schea' hëll ont de sunn plaibt hoa

ont ver en gònze to en himbl. De ist sbeicher, ober men embort sa nou. Zobenz ont schecket vria ist vrish, ober s pariart nèt òlderhaileng. Dös s tant miasn sai'n s mu'net van earste schnea oder va de earste kelt as mòcht u'leing de reck ont araus nemmen de dickeestn gabanter ver za lucken se schea'.

Men paroat se, alura, en kemmen va de bainechnzait ont ver dös, hom schoa' au'gatu' de boch vergöngen, de haisler van marketl ka Persn. S sai'n haisler as vinnen se umadum van bedler van zentrum bou verkaft men kloa'na gatotlerai ont bou meicht men se au'hòltn za trinken eppes bòrm ont èssn eppes guats. Derbail der binter finz en de earstn ta van genner, bart men meing toalnemmen en de trëffn as kemmen envire trong. Eppes ver za vertram se a ker der nomitto, sechen eppes nais ont stea'n en mittelt en òndera lait.

Chiara Pompermaier

CIMBRO

Ma heft bidar å zo khöda ke disa kultur bart gian biane bait

di Luca Zotti

Il quotidiano tedesco Die Welt ha dedicato un articolo alle lingue europee che stanno morendo. Tra queste è citato anche il cimbro di Luserna, riaprendo così il dibattito sul futuro del nostro idioma e sul destino della nostra cultura.

Di boch pasàrt ummandar von groazarstn tagefoldje von Taütschlànt – Die Welt – iz auzgànt pitt a foto von vraithof vo Lusérn in da earst sait. No, 'z iz nèt gest pitt 'nan artìkl aft Àldarhailegen, ma aft ünsarna zung. Un bintsche untar izta gest gischribet "Auf dem Friedhof des norditalienischen Dorfs Lusern liegen mehr Sprecher des Zimbrischen, als noch unter den Lebenden weilen". Sichar iz bar daz sèll bo da da iz gischribet. Bar machan fadige zo vorstiana umbromm dar djornalist Matthias Heine khütt ditza proprio vo Lusérn un von Zimbarn, umbromm in aniaqladar kantou vo dar bèlt, vor aniaqlana zung groaz odar khlumma aze iz, soinda hërta merar toate laüt bo da se hãm giredet baz mennen un baihar bo da se ren haüt. Az par lazzan vorliarn foto un didaskalia bo da soin gânt auz ànka aft internet, Facebook un Twitter, un lesan baztada iz gischribet in artìkl von djornalist vo Die Welt vorsteabar ke 'z iz an tòko af di zungen vo

Di foldje zeln di tang von zungen

foto Zotti

Europa bo da soin nã auz zo stërba. Daz sèll bo da hatt furse gihatt in sint zo khöda dar groaz tagefoldjo iz gest ke in Europa soinda merar baz zboahundart zungen bo da khemmen giredet alle di

tang un vo dise, a khutta segno, iz no zo krapàra sedequal azta stèrm di altn laüt bo da se ren. Dar Heine heft å schraibante ke azpar pensàrn in a zung odar in a kultur bo da sterbet mochtaz nèt khemmen in sinnt di tribù von Pigmei bo da bogram in lest albar von rengbalt, odar di Indee bo da haüt hãm khindar bo da ren lai ingles zoa zo lega soi snabl aft YouTube un Facebook. No, dise soin bait, un soin nèt aluma. In Europa di zungen nã zo sterba soin di sèlne von Frise (1000

laüt bo da nó ren disa zung), von Livonian (20 laüt), von Karaim (50), von Votic (20), von Wilamowie (70-100), von Umesamie (30), von Walser (200), von Turke vo dar Cappadocia, von Belesan vo Corfu, von Gardiol (340), un an lestn ànka da sèll von Zimbarn vo Lusérn (1000). Niamat vo üs hatt lust zo giana zo lega di nas in haus von àndarn, un no mindar zo zela urn odar tang z'sega benn un ber 'z khearta au di fòtsch. Sichar iz ke vor ma schraibet asó baz mòchatma vorstian ke

haüt iz kartza palle zo reda – an àndra bòtta – vo ünsarna zung az pi a toat bo da iz nã zo valla nidar in grapp. Azparaz saung å in di oang sebar ke di zimbarn, in ta' vo haüt, soin kartza stoltz zo lazza gian zo vorlur a söttaz bichtege sachan az bi' zung un kultur, un a bolta segno djungen soin nã zo lirna zimbar alz muatarzung. Di zait bèkslt alz baztada iz af di bèlt, un asó di börtar, di zungen un di traditziongen, ma baztada iz in hërtz mage nèt stèrm asó dèstar.

I 60 egn de l'ospedel de Ciavaleis

l'é vegnù inaudà a na vida ufizièla, con 110 posc let, per n cost dassen aut a chel temp: 580 milioni de lires. Era stat l' reultat de na regoeta de fonds metuda a jir anter i Vejins de la Comunità, dapò 80 milioni de lires era ruedes dal ministèr dei lurieres publics e da l'ECA, Lent de assistenza. Per l' 60 ejim

cedean é ruà na neva per l'ospedel: un ecograf spezièl da poder mever, per l' repart de Anestesia e Rianimazion, ruà col sostegn de Comun General de Fascia, di 7 comuns de la val adum a la Comunità de Fiem e a la Casses Rurales de la doi valèdes. L'evestiment é stat de 5000 euro, deschè segnel concret de la vejinanza de la istituzions e con l'obeitif de tegnir en pé la struttura. Anchecondi l'ospedel de Ciavaleis è a rìje, ajache amò en discusion é la costion del mantegniment de la sentes periferiches. A la provincia de Trent éjà ruà sun deschn

document sotfirmà da duc i comuns de Fascia e de Fiem a una. Sabada passada tel palaz de la Magnifica Comunità a Ciavaleis l' é stat n moment de comemorazion per i 60 egn da la costruzion del Ospedel de Fiem, che serf anchecondi la comunanzes de Fascia, Fiem e ence Cembra, con na sala piena de aministratores, medizi e personel sanitarie en servije e chijic en pension. L' Scarie Giacomo Boninsegna à metù al luster la storia del ospedel, che tel 1955 aea jà i reparc de Medejina, Chirurgia, repart de la mères e di picoi e laboratoires. Col scomenz di egn 70 l'era vegnù dezedù de potenzièr l'ospedel, con l'inaudazion de na neva ala, avisa tel 1974. Con l' an 2000 l'é vegnù rejonà per la pruma outa de restruturazion, con la metuda a l'incant dei lurieres tel 2001 e con un nia de fat tel 2006. Dò neva declarazions da pert de la jonta provinziela videda dal president Rossi, ven spetà ades te la tant prometuda restruturazion e de la costruzion amò de n'ala neva. L' assesor Gilmozzi, presejent a la senteda a confirmà: sarà fat sù na neva struttura te la pert sud de chesta e i luieres meterà man dant de la fin del 2016.

m.d.